

СТАНИСЛАВ ЛЕМ ПРОФЕСОР А. ДОНДА

Част 9 от „Из спомените на Ийон Тихи“

Превод от полски: Светлана Петрова, 1994

chitanka.info

Дълбая тези думи върху глинени плочки, седнал пред пещерата си. Винаги ми е било интересно как са го правили вавилонците, не съм допускарал обаче, че ще ми се случи да опитам. Сигурно те са имали по-качествена глина, а може би и клинописът е по-подходящ за целта.

Моята се размазва или рони, но все пак е за предпочитане пред стърженето с камък по скалните стени — от дете съм алергичен към всякакво скърцане. Никога вече няма да наричам древните техники примитивни. Преди да си тръгне, професорът наблюдава известно време как се мъча да запаля огън и когато счупих последователно отварачката за консерви, последната ни пилечка, джобното ножче и ножицата, отбеляза, че доцент Томпкинс от Бритиш Мюзеем се опитал преди четиридесет години да си направи обикновен нож от камък, подобен на тези от съответната епоха, и си навехнал китката, строшил си очилата, но не успял. Добави и още нещо за високомерната насмешка, с която се отнасяме към своите пещерни прародители. Прав беше.

Новото ми обиталище е мизерно, матрактът вече изгни, но от артилерийския бункер, в който така добре си живеехме, ни прогони една болнава, стара мъжка горила, която кой знае какъв дявол бе довялкъл в джунглата. Професорът твърдеше, че горилата всъщност не ни е изгонила. Отчасти беше прав — тя не бе проявила агресивност, но предпочитам да не споделям с нея тясното помещение. Най-много ме изнервяха игрите й с гранатите. Може би щях да се опитам да я натиря — явно се страхуваше от червените консерви супа от раци, които се търкаляха там в голямо количество, но Марамоту, който вече открито твърди, че е шаман, заяви, че в маймуната се е вселила душата на чичо му и настоя да я оставим на мира. Обещах, че няма да я закачам, а професорът — заядлив както винаги, промърмори, че проявявам сдържаност не толкова заради чичото на Марамоту, а защото дори болната горила си е горила. Не мога да прежаля този бункер — някога е бил част от укрепителните съоръжения по границата между Гурундувай и Ламблия, а сега какво? Войниците са се разбягали, нас пък ни изгони оттам една маймуна. Без да искам, все се ослушвам — играта с гранатите няма да свърши с добър край, но долавям само пшкането на урувота и на павиана с удареното око, които вечно преяждат. Марамоту казва, че павианът не е обикновена маймуна, но

стига с тези глупости, така никога няма да стигна до най-същественото.

Истинската хроника трябва да съдържа дати. Знам, че краят на света е настъпил веднага след дъждовния период, който приключи преди няколко седмици, но не знам с точност кога, понеже горилата ми взе календарчето, на което си отбелязвах най-важните събития. Откакто свършиха химикалките, правех това със супа от раци.

Професорът настояваше, че не е настъпил краят на света, а само на една цивилизация. И по този въпрос съм съгласен с него, понеже смятам, че човек не може да определя размерите на подобно явление, изхождайки от личните си неудобства. Нищо страшно не се е случило, повтаряше професорът, приканвайки Марамоту и мен да попеем, но когато тютюнът му за лула свърши, той изгуби доброто си настроение. След като опита да пуши кокосови влакна, тръгна да търси тютюн, макар да си даваше сметка какво ще представлява подобна експедиция. Не зная дали ще го видя някога. Ето защо съм длъжен да представя този голям човек на потомците, които ще възстановят цивилизацията. Съдбата ми даде възможност да наблюдавам отблизо най-изтъкнатите личности на епохата и не съм сигурен дали Донда няма да бъде признат за първи сред тях. Но най-напред трябва да обясня как се озовах в африканската джунгла, понастоящем ничия земя.

Моите постижения в областта на космонавтиката ме направиха известен, в резултат на което различни организации и институции, както и частни лица, започнаха да се обръщат към мен с покани и предложения, назовавайки ме професор, член-кореспондент или най-малкото — хабилитиран доктор. Беше ми неприятно, защото нямам никакви титли и не обичам да се правя на такъв, какъвто не съм. Но професор Тарантога повтаряше, че общественото мнение не може да понесе празнотата пред името ми, затова тайно от мен се беше обърнал към свои познати, заемащи различни важни длъжности, и така станах генерален пълномощен посланик на FAO (Световна организация по изхранването) в Африка. Приех тази длъжност заедно с титлата „експерт-съветник“, понеже ме увериха, че е само почетна, но се оказа, че в Ламблия — републиката, която от палеолита премина направо към монолита — FAO е построила фабрика за кокосови консерви и като пълномощник на организацията трябва да участвам в тържественото ѝ откриване. За беля инженер-магистър Арман дьо Бьор, който ме

съпровождаше като представител на ЮНЕСКО, загуби очилата си на приема във френското посолство и като сметна неизвестно как озовалия се там чакал за куче, ловджийска порода, поиска да го погали. Казват, че ухапванията от чакал са много опасни, понеже на върха на зъбите им има отрова. Почтеният французин не обърна внимание на това и след три дни почина.

В кулоарите на ламблийския парламент се появи слух, че в чакала се вселил зъл дух, а магията била извършена от шамана, чиято кандидатура за министър на вероизповеданията и просвещението не срещнала одобрение във френското посолство. Посолството, от своя страна, не изготви официално опровержение. Ситуацията беше деликатна, а неопитните по отношение на протокола държавници на Ламблия, вместо да наредят останките да бъдат транспортирани тихомълком, решиха, че това е добър повод да блеснат пред международната общественост. Генерал Махабуту, военният министър, даде траурен коктейл, където всички говореха един през друг на най-различни теми, както обикновено става на коктейли. Дори не си спомням точно в кой момент, запитан от директора на отдел „Европейски проблеми“, полковник Баматаху, потвърдих, че наистина понякога у нас високопоставените покойници биват погребвани в херметично затворени метални ковчези. Въобще не ми хрумна, че въпросът може да има връзка с починалия французин, а от друга страна, и на ламблийците не им се е видяло неприлично да използват фабричните инсталации, за да аранжират погребението по съвременна технология. Понеже комбинатът използвал само еднолитрови метални кутии, умрелият бил изпратен със самолет на Ер Франс в сандък с надписи, рекламиращи кокосовите орехи, но не това било най-обидното, а фактът, че сандъкът съдържал деветдесет и шест консерви.

После бях обвиняван, че не съм предвидил гафа, но как можех да го сторя, когато сандъкът беше закован и увит с френския трикоълор? Всички негодуваха и че не съм бил връчил на ламблийските власти меморандум, в който да обясня колко неуместно е за нас подобно порцийно консервиране на покойниците. Генерал Махабуту ми изпрати в хотела лиана, с която не знаех какво да правя, докато професор Донда не ми обясни, че ми намекуват за бесилото, на което биха искали да увисна. Обяснението дойде като след дъжд качулка, понеже междувременно бяха изпратили наказателен отряд, който аз —

поради незнание на езика, сметнах за почетен взвод. Ако не беше Донда, сигурно нямаше да описвам тази история, както и никоя друга.

В Европа ме бяха предупредили, че е безочлив измамник, възползвал се от лековерието и наивността на младата държава, за да свие в нея топло гнезденце. Безсрамно бил издигнал фокусите на шаманите до ранга на теоретична дисциплина, която преподавал в местния университет. Вярвайки на информаторите, смятах професора за авантюрист и мошеник от класа, поради което на официалните приеми го избягвах, макар да ми изглеждаше симпатичен.

Генералният консул на Франция, чиято резиденция беше най-близко (от английското посолство ме отделяше река, пълна с крокодили), ми отказа убежище, въпреки че бях избягал от хотела само по пижама. Позова се на държавните интереси на Франция, които съм бил поставил под заплахата с поведението си. Разговорът през шпионката се водеше на фона на изстрели от карабина, защото войниците вече се упражняваха в задния двор на хотела. С гръб към посолството се замислих кое е по-добре — веднага да отида да ме екзекутират или да заплувам сред крокодилите? Стоях си на брега на реката, когато изведнъж сред водните растения се появи натоварената с багаж пирога на професора. Щом се настаних върху куфарите, той ми връчи едно весло и каза, че договорът му с Кулахарския университет тъкмо бил изтекъл и сега заминава за съседната държава Гурундувай, където е поканен като преподавател по сварнетика. Имаше нещо странно в тази внезапна промяна на местоработата му, но в моята ситуация не беше належащо да анализирам подобен проблем.

Дори и да се нуждаеше единствено от гребец, фактически Донда ми спаси живота. Плувахме цели четири дни и нищо чудно, че се сближихме. Бях се подул от москитите. Донда ги отблъскваше, понеже тайно се мажеше с репелент, а на мен ми повтаряше, че в тубичката почти нищо не е останало. Не му се сърдех, такава ми беше положението. Беше чел моите книги, затуй нямаше какво толкова да му разказвам, но пък узнах неговата история. Независимо от звученето на името си, Донда не беше славянин, а и името му не беше Донда. От шест години насам се казваше Афидавид — напускайки Турция, получил изисквания от властите „афидавит“ и написал погрешно тази дума в анкетния лист, след което получил паспорт, пътни чекове, свидетелство за ваксинация, кредитна карта и застраховка на името на

Афидавид Донда. Сметнал, че не си струва да прави рекламация, защото в края на краищата е все едно кой как се казва.

Професор Донда се родил в резултат на серия от грешки. Баща му е метиска от индианското племе навахи, а майки има две и половина: руския, негърка и накрая мис Ейлин Сибъри, квакерка, която го родила, след седем дни бременност при извънредни обстоятелства — на борда на потъваща подводница.

Жената, която била баща на Донда, излежавала в затвора доживотна присъда за взривяване на квартирата на някакви похитители и за предизвикване на катастрофа със самолет на Панамерикан Еърлайнс. Тя била натоварена със задачата да хвърли в щаба на похитителите граната с развеселяващ газ, която да послужи като предупреждение. За целта пристигнала в Боливия със самолет от САЩ. По време на митническата проверка на летището объркала куфарчето си с това на стоящия до нея японец, в резултат на което похитителите хвъркнали във въздуха, понеже японецът носел истинска бомба, предназначена за друга операция. Самолетът, с който излетяло второто куфарче (поради грешка, предизвикана от стачката на обслужващия персонал на летището, то не било качено заедно с азиатца), катастрофирал почти веднага след излитането. Изглежда пилотът загубил контрол над управлението, избухвайки в смях — знае се, че реактивните самолети не се проветряват. Нещастницата била осъдена и щяла да бъде лишена от възможността да създаде потомство, ако не живеехме във времето на техническия прогрес.

Тъкмо тогава професор Харли Помбернак изследвал наследствеността на затворниците в Боливия. Събирал телесни клетки от тях по съвсем прост начин: всеки трябвало да лизне лабораторното стъкълце; това било достатъчно, за да се отделят известно количество клетки от лигавицата. В същата лаборатория друг американец, доктор Джугърнот, извършвал изкуствено осеменяване на човешки яйцеклетки. Стъкълцата на Помбернак се смесили с тези на Джугърнот и попаднали в хладилника като мъжки сперматозоиди. В резултат на това с клетка от устната лигавица на метиската била оплодена яйцеклетката, взета от руския, дъщеря на емигранти. Сега мисля, че става ясно защо нарекох метиската баща на Донда. Щом като яйцеклетката е била взета от жена, то лицето, което е донор на клетката, оплодила тази яйцеклетка, трябва да бъде признато за баща.

Асистентът на Помбернак забелязал грешката в последния момент, влетял в лабораторията и извикал: „Do not do it“^[1], но като англосаксонец го произнесъл толкова неясно, че викът му прозвучал „Дондо!“ После, когато попълвали кръщелното свидетелство, това звукосъчетание се превърнало в името Донда — поне така разказали на професора двадесет години по-късно.

Помбернак поставил яйцеклетката в инкубатор, понеже оплождането вече не могло да бъде анулирано. Ембрионалното развитие в епруветката протича обикновено за около две седмици, след което ембрионът умира. Тъкмо тогава обаче американската Лига за борба срещу ектогенезиса, след серия процеси успяла да получи присъда, по силата на която всички яйцеклетки, намиращи се в лабораторията, били предадени на съдия-изпълнител. Чрез обяви в пресата намерили жалостиви невести, съгласни да изиграят ролята на така наречените майки-доизносвачки. На апела се отзовали доста жени, сред тях и една негърка екстремистка, която, съгласявайки се да доизноси плода, нямала представа, че след четири месеца ще бъде въвлечена в нападение на склад за готварска сол, собственост на фирмата „Нудълбейкър Корпорейшън“. Негърката била член на групировка активни защитници на околната среда, която се противопоставяла на построяването на атомна централа в Масачузетс, но ръководството на тази групировка не се ограничавало само с пропагандни акции, а искало да унищожи склада със сол, понеже от нея се получавала чиста сода по електролитния метод, а тя от своя страна служи за охлаждането на реакторите, които произвеждат енергия за турбините и динамомашините. Само че реакторът, който трябвало да бъде построен в Масачузетс, действал без сода, защото бил с нов тип охладителна система, чиято фирма производител се намирала в Орегон и се наричала „Мидълбейкър Корпорейшън“. Що се отнася до солта, която била унищожена, тя не била готварска, а калиева — предназначена за изкуствен тор. Процесът срещу негърката се влачил по инстанциите, понеже имало две версии — на обвинението и на защитата. Прокуратурата поддържала мнението, че става дума за нападение върху собственост на федералното правителство, тъй като били налице план за саботаж и предумишлено деяние, а не случайни погрешни действия. Защитата отстоявала тезата за унищожаване на и без това разваления тор, представляващ частна собственост, поради

което за компетентен трябвало да се счита съдът на щата, а не федералното правораздаване. Разбирайки, че тъй или иначе ще трябва да роди в затвора, негърката пожелала да спести това на бебето и се отказала от майчинството си в полза на нова филантропка — квакерката Сибъри. Искайки да се позабавлява, квакерката отишла на шестия ден от бременността в Дисниленд на екскурзия с подводна лодка в тамошния супераквариум. Лодката аварирала и макар всичко да свършило благополучно, госпожа Сибъри абортирала от вълнение. Недоносчето обаче било спасено. Понеже тя била бременна с него само една седмица, трудно можела да бъде призната за пълна майка. Необходими били следствените действия на две големи детективски агенции, за да се установи фактическото положение на нещата, както по отношение на бащинството, тъй и на майчинството, Прогресът на науката ликвидирал стария принцип на римското право, според който „mater semper certa est“^[2]. Накрая ще добавя, че полът на професора си остава загадка, понеже според науката от две женски клетки трябва да се получи жена. Откъде са попаднали и мъжки хромозоми, не се знае. Пенсионирани лаборант на Пинкертон, пристигнал в Ламблия за сафари, твърдеше, че по въпроса за пола на Донда няма загадки, понеже в третото отделение на лабораторията на Помбернак лабораторните стъкълца били лизани от жаби.

Професорът прекарал детството си в Мексико, после се натурализирал в Турция, където преминал от епископално вероизповедание към дзен-будизма, завършвайки същевременно три факултета, след което заминал за Ламблия, за да оглави катедрата по сварнетика в Кулахарския университет.

Истинската му професия била проектант на птицекомбинати, но когато станал будист, не можел да понася повече мисълта за мъките, на които са подложени бройлерите. Вместо двор — телена мрежа, вместо слънце — кварцова лампа, вместо квачка — малък безсърдечен компютър, а наместо свободно кълване — помпа под налягане, която им пълни стомахчетата с каша от планктон и рибено брашно.

Пускат им музика на запис, най-вече увертюрите на Вагнер, понеже предизвикват паника. Пиленцата започват да махат с крилца, а това води до нарастване на гърдните мускули, особено важни от кулинарна гледна точка. Вагнер бил последната капка, която преляла чашата. В тези пилешки Освиенцими, както каза професорът,

нещастните създания се придвижвали заедно с лентата, към която били прикрепени, наедрявайки все повече и повече, чак до края на транспортъора, където — без да видят през целия си живот късче небе или щипка пясък — се извършвало обезглавяването им, превръщането в супа и консервирането. Странна работа, мотивът за консервната кутия се върти постоянно в спомените ми.

Докато бил в Истанбул, професорът получил телеграма със следното съдържание: „Will you be appointed professor of svarnetics at Kulaharian University ten kilodollars yearly answer please immediately colonel Droufoutou Lamblian Bamblian Dramblian security police“^[3]. Той дал съгласието си, смятайки, че на място ще разбере какво означава сварнетика и че трите му дипломи са достатъчни, за да преподава която и да е специалност.

В Ламблия се оказало, че вече никой не си спомня за полковник Друфуту. Запитаните прикривали объркването си с леко покашляне. Понеже договорът бил подписан и при неустойка новото правителство трябвало да плати на Донда заплата за три години напред, все пак му предоставили катедра. Никой не се интересувал какво преподава, студенти имало малко, затворите били пълни, както след всеки държавен преврат, а в някои от тях сигурно лежал човекът, който знаел какво представлява сварнетиката. Донда напразно търсил тази дума във всички енциклопедии. Единственото научно помагало, с което разполагал университетът в Кулахари, бил съвсем новият компютър IBM, подарък от ЮНЕСКО. Идеята да се използва тази ценна апаратура се зародила от само себе си.

Факт е, че решението не придвижило проблема много напред. Донда нямал възможност да преподава обикновена кибернетика, понеже щял да наруши договора. Докато гребяхме, едва различавайки дървените трупи от крокодилите, той сподели с мен, че най-неприятни станали за него часовете на самота в хотела, когато си блъскал главата над сварнетиката. Обикновено отначало възниква ново направление в науката, а после му се измисля название. Той пък имал название без предмет. Дълго се колебаел *между* различните възможности, докато най-после се опрял тъкмо върху тази своя нерешителност. Приел, че новият клон в познанието се олицетворява от думата „между“. Нима не било дошло време да се създаде интердисциплинарна наука, занимаваща се с граничните области на всички други? В научните

съобщения за европейските списания използвал отначало термина „интеристика“, а нейните представители започнали да бъдат наричани навсякъде „междуци“. Но тъкмо като създател на сварнетиката Донда придобил, за съжаление, негативна известност.

Не бил в състояние да обхване граничните области на всички специалности. Помогнала му случайността. Министерството на културата обещало дотации на онази от катедрите, която с изследванията си осъществи връзка с националните традиции. Донда извлякъл немалка полза от това условие. Решил да изследва границата между рационализма и ирационализма. Започнал скромно — от изработването на математически модел на урочасването. Ламблийското племе хоту ваботу от векове практикувало преследване на враговете *in effigie*^[4]. Изображението на врага, набодено с бодли, се дава на магаре — ако се задави, значи врагът скоро ще умре. Донда започнал да създава цифрови модели на врагове, магарета, бодли и т.н. Така стигнал до смисъла на сварнетиката. Оказало се, че тя е абривиатура на английското изречение *Stochastic Verification of Automatised Rules of Negative Enchantment*, или: „стохастично контролиране на автоматизираните правила за урочасване“.

Английското списание „Природа“, на което изпратил статия за сварнетиката, я публикувало в рубриката „Куриози“, при това само с извадки, съпроводени от ироничен коментар. Коментаторът на „Природа“ нарекъл Донда кибершаман, който не вярва в това, което прави, тоест — такъв бил подтекстът — най-обикновен измамник. Донда се озовал в доста неизгодна ситуация. Не вярвал в магии и в научното си съобщение никъде не споменавал обратното, но не можел публично да си го признае, защото тъкмо бил приел предложения му от Министерството на селското стопанство проект за оптимизация на магиите против суша и вредители по житните растения. Намерил изход в характера на сварнетиката като интердисциплинарно изследване. Решил да се движи *между* магията и науката! Ако професорът бил принуден да направи тази крачка поради създадите се обстоятелства, факт е, че тъкмо тогава е тръгнал по пътя на най-голямото откритие в цялата човешка история.

Но лошата му слава, която се разпространила из Европа, за съжаление вече не го напускала. Ламблийският полицейски апарат не можел да се справи с големия брой престъпления, особено с

убийствата. Вождовете на племената, поддавайки се все повече на светското, преминавали от магическо преследване на опонентите към реално и нямало ден, в който крокодилите, излежаваци се в плитчините срещу парламента, да не гложат нечий крайник. Донда предприел цифров анализ на това явление и понеже самият той се занимавал още тогава с отчетност, назовал проекта Methodology of Zeroing Illicite Murder (Методология за ликвидиране на противозаконното убийство). Поради чиста случайност абревиатурата звучала МЗИМУ. Из страната се разнесъл слухът, че в Кулахари действа могъщият магьосник Бвана Кубва Донда, чието МЗИМУ бди над всяко действие на жителите. През следващите месеци показателите на престъпността спаднали значително.

Възхитените политици започнали да настояват пред професора ту да програмира икономически магии, за да може платежният баланс на Ламблия да стане положителен, ту да конструира хвърляч на бедствия и проклетия, насочен към съседната държава Гурундувай, която измествала ламблийските кокосови орехи от много чуждестранни пазари. Донда се противопоставял на тези настоятелни желания, но не му било лесно, понеже много от сътрудниците му повярвали в магьосническата сила на компютъра. Обладани от неофитско настървение, те мечтаели вече не за кокосова, а за политическа магия, която да изведе Ламблия на челно място в света. Донда, естествено, можел да заяви публично, че сварнетиката не е в състояние да постигне подобни цели. Но тогава щяла да възникне необходимостта да обоснове значението ѝ с аргументация, която никой от държавниците не би разбрал. Бил принуден да лавира. Междувременно слуховете за МЗИМУ на Донда увеличили производителността на труда, тъй че дори платежният баланс малко се пооправил. Отричайки приноса си към това събитие, професорът би се лишил от дотациите, а не е могъл да го направи поради замислените големи начинания.

Не знам кога точно му хрумнала онази мисъл, понеже разказът му съвпадна с мига, в който един страшно упорит крокодил се опитваше да схруска греблото ми. Фраснах го между очите с каменната купа — подарък на Донда от делегация магьосници, които го обявили за шаман хонорис кауза. Купата се счупи и ядосаният професор така ми се накара, че сръдната ни продължи чак до

следващия бивак. Запомних само, че катедрата се трансформирала в Институт по експериментална и теоретична сварнетика, а Донда бил избран за председател на комисията „2000 година“ към Министерския съвет, като получил нова задача — да изработва хороскопи и да ги реализира чрез магия в живота. Помислих си, че прекалено се е поддал на ситуацията, но не му казах нищо — все пак беше ми спасил живота.

На другия ден разговорът не вървеше гладко и поради това, че на разстояние от двадесет мили реката служи за граница между Ламблия и Гурундувай — граничарите ни обстрелваха от време на време, за щастие, без да ни уцелят. Крокодилите изчезнаха, макар тяхната компания да беше за предпочитане. Донда си бе приготвил знамената и на двете държави, тъй че ги развявахме по посока към граничарите, но понеже реката прави резки завой, няколко пъти се случи да размахаме неподходящото знаме, при което веднага трябваше да залягаме по корем на дъното на пирогата и естествено багажът на професора пострада от куршумите.

Най-много ядове бе причинила на Донда английската „Природа“, на която дължеше славата си на мошеник. Единствено благодарение на натиска, упражнен от ламблийското посолство върху Форийн офис, той бил поканен да участва в световната конференция по кибернетика в Оксфорд.

Професорът прочел доклад за закона на Донда. Известно е, че откривателят на перцептроните — Розенблат, е стигнал до извода, че колкото е по-голям един перцептрон, толкова по-малко трябва да бъде обучаван, за да разпознава геометрични фигури. Правилото на Розенблат гласи: „Безкрайно големият перцептрон не трябва да бъде обучаван на нищо, понеже знае всичко още от създаването си.“ Донда тръгнал в обратната посока, за да открие своя закон. Това, което един малък компютър може да направи с голяма програма, може и големият компютър с малка програма; оттук следва логичният извод, че безкрайно голямата програма би трябвало да действа сама, тоест без компютър.

И какво станало? Конференцията посрещнала тези думи с подигравателно освиркване. Излизало, че всички знания на учените не струват пукната пара. „Природа“ писала, че според Донда всяко безкрайно дълго заклинание *трябва* да се реализира — по този начин професорът искал да потопи неясната безсмислица във водите на

привидната точност. Оттогава започнали да го наричат пророк на кибернетичния Абсолют.

Донда бил напълно сразен от изказването на доцент Боху Вамоху от Кулахари, който се озовал в Оксфорд, понеже бил девер на министъра на културата, и прочел доклад на тема „Камъкът като задвижващ фактор на европейската мисъл“. Той лансирал идеята, че в имената на хора, извършили епохални открития, се съдържа думата „камък“, например в името на най-великия физик — АйнЩАЙН, на най-големия философ — ВитгенЩАЙН, на най-прочутия кинематографист — АйзенЩАЙН, на известния театрален деец — ФелзенЩАЙН, също както и в името на писателката Гертруда ЩАЙН и на философа Рудолф ЩАЙНер. Из областта на биологията Боху Вамоху споменал пропагандатора на хормоналното подмладяване ЩАЙНах и накрая не забравил да поясни, че на ламблийски Вамоху означава „камъкът на всички камъни“. Понеже цитирал Донда и наричал своя „каменен корен“ „сварнетично иманентен елемент на предиката *да бъдеш камък*“, списанието в поредния си коментар превърнало него и професора в двойка клоуни близнаци.

Намирах се в много деликатна ситуация, докато слушах разказа му сред облаците гореща мъгла над плитчините на Бамбези, прекъсван от време на време поради необходимостта да удряме по главите понахалните крокодили, които вливаха зъбите си в подаващите се от вързопите ръкописи на професора и се забавляваха, разклащайки пирогата. Щом като си бе извоювал в Ламблия толкова силни позиции, защо се измъкваше тайно от нея? Какви са били истинските му стремежи и какво е постигнал? След като не вярваше в магията и се подиграваше на Боху Вамоху, защо кълнеше крокодилите на камък, вместо да грабне пушката? (Чак в Гурундувай той ми обясни, че това противоречало на будистката му вяра.) Трудно ми беше обаче да го притеснявам с подобни въпроси. Тъкмо затова, тоест от любопитство, приех предложението на Донда да стана негов асистент в университета на Гурундувай. След неприятната история с консервната фабрика не бързах да се връщам в Европа. Предпочитах работата да отшуми. В наше време това става бързо, понеже постоянно се случват някакви събития, които изтласкват към забора вчерашните сензации. Макар че после преживях доста тежки мигове, не съжалявам за внезапното си решение. Когато пирогата най-после заскърца по камъните на

гурундувайския бряг на Бамбези, пръв скочих на земята и подадох ръка на професора — в ръкостискането, съединило нашите длани, имаше нещо символично, понеже от този момент съдбите ни станаха неразделни.

Гурундувай е държава, три пъти по-голяма от Ламблия. Както обикновено става в Африка, бързото развитие на промишлеността е съпроводено от неизменната корупция. Механизмът ѝ обаче почти беше спрял да действа, когато ние пристигнахме. Все още всеки взимаше рушвет, но вече не вършеше нищо в замяна. А ако не дадеш рушвет, можеха просто да те напердашат. Отначало не разбирахме как така промишлеността, търговията и администрацията продължават да функционират. Според европейските критерии държавата отдавна трябваше да се е разпаднала.

По-продължителното пребиваване ми даде възможност да проникна в тайната как работи новият механизъм — заместител на възприетия в Стария континент обществен договор. Мвахи Табухине, лумилският началник на пощата, при когото се бяхме настанили (столичният хотел беше седемнайсети година в ремонт), сподели без недомлъвки от какво се е ръководел, когато омъжвал шестте си дъщери.

Чрез брака на най-голямата се сродил наведнъж с електрическата компания и с фабриката за обувки, понеже тъст на директора на фабриката бил главният енергетик. Благодарение на това не ходел бос и винаги имал ток. Втората дъщеря „вкарал“ в кулинарния комбинат, давайки я за жена на гардеробиера. Смяташе този брак за голямо свое постижение. Поради злоупотреби ръководство след ръководство отивали в затвора, само гардеробиерът оставал, понеже не злоупотребявал, а получавал дребни подаръци. Благодарение на това масата на пощенския началник била винаги богато отрупана. Третата си дъщеря Мвахи омъжил за главния ревизор на ремонтните кооперативи, затуй дори през дъждовния сезон не му капело на главата, къщата му пъстреела с цветни стени, вратите се затваряли толкова плътно, че никаква змия не можела да проникне вътре, а прозорците му дори били остъклени. Четвъртата дъщеря дал за жена на надзирател в местния затвор — за всеки случай. За петата се оженил писарят на градския съвет. А не например заместник-кметът, комуто Мвахи поднесъл тъмна супа^[5] от черен дроб на крокодил.

Членовете на съвета идвали и си отивали като облаците по небето, а писарят продължавал да заема длъжността си, само дето поради промените във възгледите си приличал на луна. И, накрая, шестото момиче взел за жена шефът на снабдяването на атомните войски. Тази войска съществувала само на хартия, но снабдяването било напълно реално. Освен това братовчед му по майчина линия бил пазач в зоологическа градина. Подобна връзка ми се стори безполезна. Кой би имал нужда например от слонове? С усмивка на снизходително превъзходство Мвахи сви рамене. „Защо слон? — каза той. — Скорпионът може да свърши по-добра работа при нужда, нали?“

Заемайки длъжността началник на пощата, Мвахи не се нуждаеше от матримониални връзки в тази област и дори аз, неговият наемател, получавах писмата и колетите си вкъщи, без да са предварително отворени, което в Гурундувай е нещо необичайно. Обикновено този, който желае да получи пратка от по-голямо разстояние, трябва да си я докара лично, освен ако се ползва от семейни привилегии. Често виждах как пощальоните, излизайки сутрин от службата с претъпкани чанти, изсипваха в реката купища писма, пуснати в кутиите без необходимата протекция. Що се отнася до колетите, пощенските служители се забавляваха, като правеха залози, опитвайки се да отгатнат съдържанието се в тях. Позналият имаше право да си избере за спомен от колета нещо по свое желание.

Единствената грижа на нашия домакин беше липсата на роднини в управлението на гробището. „Ще ме хвърлят на крокодилите, хайманите му с хаймани!“ — въздишаше той, когато го навестяваха мрачни мисли.

Високото ниво на естествения прираст в Гурундувай се обясняваше с факта, че нито един баща на семейство не спира, докато не се обвърже чрез кръвни връзки с мрежата от най-необходими институции. Мвахи ми разказа как преди ремонта на лумилския хотел някои от гостите припадали от глад, а линейката не пристигала, понеже развозвала кокосови матраци на познати. Впрочем Хаувари, някогашен ефрейтор от Чуждестранния легион, който се обявил за маршал, когато взел властта, и който всеки ден-два получаваше нов важен орден от Министерството за отличаване поради особени заслуги, не гледаше с лошо око на всеобщия стремеж за уреждане, тъкмо обратното — говореше се, че негова била идеята корупцията да

се одържави. Хаувари, наричан от местната преса Големият Брат на Вечността, не пестеше пари за науките, а средствата се отпускаха от Министерството на финансите, което налагаше данъци на чуждестранните фирми с представителства в страната. Данъците се утвърждаваха от парламента изневиделица, после следваха конфискации, публични разпродажби на имущество, дипломатически интервенции — обикновено безрезултатни, а когато една група капиталисти си опаковаше багажа, винаги се намираха други, които желаеха да си опитат късмета в Гурундувай, чиито залежи от изкопаеми, особено на хром и никел, се славеха като огромни, макар някои да твърдяха, че геоложките данни са били фалшифицирани по поръчка на властите. Хаувари купуваше срещу кредити всякакво оръжие, дори изстребители и танкове, които продаваше изгодно на Ламблия. Никой не смееше да си прави шегички с Големия Брат на Вечността. Когато настъпи страхотната суша, той даде равни шансове на християнския Бог и на Синему Турмуту, най-старият дух на шаманите. След като три седмици по-късно дъждът все още не беше завалял, Хаувари заповяда шаманите да бъдат посечени, а мисионерите — изгонени до един.

Говореше се, че като резултат от прочита — под формата на инструкция — на биографиите на Наполеон, Чингис хан и други държавници, той започнал да поощрява поданиците си да крадат, но в големи мащаби. Правителственият квартал бил построен с материали, които Министерството на строителството откраднало от Министерството на корабоплаването, а с тях то възнамерявало да изгради пристанища по река Бамбези. Капиталите за прокарване на железницата били задигнати от Министерството на търговията с кокосови орехи, а в резултат на злоупотреби се събрали средства за строежа на сградите на съда и полицията. Така постепенно кражбите и присвояванията дали добри резултати. А Хаувари, който се именувал вече Баща на Вечността, сам извършил тържественото откриване на Корупционната банка, в която всеки сериозен индустриалец можел да получи дългосрочен заем за рушвети, ако дирекцията прецени, че неговият интерес съвпада с интереса на държавата.

Благодарение на Мвахи с професора се подредихме доста добре. Пощенският инспектор ни носеше разкошни пушени кобри. Вадеше ги от колетите, изпращани от опозицията на високопоставени чиновници,

а жена му ги опушваше на дим от кокосови орехи. Хлябът ни пристигаше с автобуса на Ер Франс. Пътниците, запознати с местните обичаи, знаеха, че е излишно да го чакат, а тези без опит придобиваха такъв, след като прекарваха известно време, седнали върху куфарите си. Мляко и сирене имахме в изобилие благодарение на телеграфистите, които ни снабдяваха с него в замяна на дестилирана вода от нашата лаборатория. Дълго се чудех за какво им е тази вода, докато не разбрах, че всъщност им трябва небесносините пластмасови шишета — пълнели ги с домашна ракия, която варели в Градския антиалкохолен комитет.

По този начин нямаше нужда да ходим да пазаруваме, което всъщност би било безсмислено, понеже нито веднъж не видях в Лумиля отворен магазин — на вратите им винаги висяха табелки от рода на „получавам амулети“, „при шамана съм“ и прочие. Отначало ни беше трудно да се оправим в учрежденията, защото чиновниците не обръщат никакво внимание на посетителите — съгласно местния обичай институциите са места за светски събирания, за хазарт и най-вече за сватосване. Всеобщото веселие помръква само от време на време — при хайка на полицията, която арестува всички наред, без следствие и разпити. Правораздаването изхожда от принципа, че тъй и тъй всички са виновни, следователно не си струва да се определя размерът на различните престъпления. Съдът заседава само при изключителни обстоятелства. След нашето пристигане избухна аферата с котлите. Хаумари, братовчед на Бащата на Вечността, бе закупил за парламента шведски котли за парно отопление, вместо климатични инсталации. Трябва да поясня, че в Лумиля температурата не пада под 25 градуса по Целзий. Хаумари се опита да склони Института по метеорология да намали горещината, за да оправдае разхода; парламентът заседаваше без прекъсване, защото ставаше дума за нещо, което живо го интересуваше; бе създадена анкетна комисия за разследване на случая, оглавена от Мнумну, който беше съперник на Бащата на Вечността. Настъпиха раздори, обикновените танци в паузите между пленарните сесии отстъпиха място на гвойнствените, пейките на опозицията синееха от татуировки, когато внезапно Мнумну изчезна. Съществуваха три версии — едни казваха, че е изяден от правителствената коалиция, други — че е избягал заедно с котлите, трети — че се е самоизял. Мвахи смяташе, че последната

версия се разпространява от Хаувари. От него чух и тайнствените слова: „Когато изглеждаш апетитно, по-добре е да не се разхождаш вечер из парка.“ Но може би само се шегуваше.

Катедрата по сварнетика в лумилския университет разкри пред Донда нови перспективи за действие. Трябва да добавя, че точно по това време моторизационната комисия на парламента бе решила да закупи лиценза за семейния хеликоптер „Бел 94“, понеже изчисленията показвали, че хеликоптеризирането на страната ще е по-евтино от построяването на пътища. Вярно е, че в столицата има автострада, но тя е дълга само шестдесет метра и служи за военни паради. Вестта за закупуването на лиценза предизвика паника сред населението, понеже всички разбраха, че настъпва краят на матримониализма като опора на индустриализацията. Хеликоптерът се състои от тридесет и девет хиляди части, нуждае се от бензин и пет вида смазочни масла, следователно никой не би могъл да си ги набави, дори ако до края на живота си прави само дъщери. Напълно разбирах местните хора, понеже вече бях преживял нещо от този род. Когато ми се скъса веригата на велосипеда, трябваше да наема ловец, който да улови млад ревуи, от чиято кожа бе направен там-там за Хииву, директора на телеграфа. В знак на благодарност той изпрати съболезнователната телеграма на Умиами (дядото на шефа му, който беше в командировка, бе умрял в джунглата), а той от своя страна чрез Матарере се падаше роднина с армейския интендант, който разполагаше със запаси от велосипеди за авангардния си отряд. Без съмнение с хеликоптера нещата биха се усложнили много повече. За щастие Европа, този вечен източник на нови идеи, даде образец за подражание — груповия секс в свободни конфигурации. Това, което в Стария свят бе само развлечение за сетивата, в една толкова незряла страна се превърна в основа за разрешаване на елементарните житейски проблеми. Опасенията на професора, че за доброто на науката ще трябва да се откажем от статута си на ергени, се оказаха напразни. Общо взето добре си подредихме живота, макар че допълнителните задължения, които се наложи да поемем с оглед развитието на катедрата, изчерпаха силите ни.

Професорът ме запозна с проекта си — искаше да програмира в компютъра всички заклинания, магически ритуали, чародейски баяния, шашми, шамански внушения и формули, създадени от човечеството.

Не виждах никакъв смисъл в това, но Донда беше непреклонен. Огромното количество данни можеше да поеме само най-новият модел лазерен компютър IBM, който струваше единадесет милиона долара.

Не ми се вярваше, че ще ни отпуснат толкова голям кредит — министърът на хазната отказваше да даде четиридесет и три долара за закупуване на тоалетна хартия за Института по сварнетика, но професорът беше сигурен в успеха си. Макар да не ме бе посветил изцяло в подробностите на кампанията, знаех, че яко се е разтичал да уреди нещата. По вечерно време излизаше церемониално татуиран, само с препаска от шимпанзе, а това е официалното облекло, прието в най-високопоставените кръгове на столичното общество. Получаваше от Европа някакви тайнствени колети — когато веднъж, без да искам, изпуснах единия, чух тихия марш на Менделсон. Ровеше в старите готварски книги, изнасяше от лабораторията стъклените охладители на дестилаторите, нареждаше ми да правя разтвори за ферментация, изрязваше снимки на жени от „Плейбой“ и „Уи“, поставяше в рамки картини, които никому не показваше, а веднъж доктор Алфвен, директор на правителствената болница, му взе кръв и аз видях как Донда уви шишенцето със златиста хартия. Един ден изми от лицето си мазилата и боите, изгори изрязаните броеве „Плейбой“ и четири дена подред седя на верандата на Мвахи, флегматично пушейки лула. На петия ден ни телефонира Уабамоту — шефът на отдела за инвестиции. Разрешението за закупуване на компютъра бе дадено. Не вярвах на ушите си. Професорът посрещна въпросите ми с едва забележима усмивка и загадъчно мълчание.

Програмирането на магиите продължи повече от две години. Срегнахме ред затруднения по същество, както и маса останали. Проблем беше например да се преведат магическите формули на американските индианци, записани с азбуката „кипу“, както и да се вкарат в компютъра снежно-ледените заклинания на курилските и ескимоските племена. Двама от програмистите ни се разболяха от преумора, според мен, заради извънуниверситетските си занимания, понеже груповият начин на живот беше станал много модерен, но плъзнаха слухове, че болестта им била дело на нелегалните шамани, обезпокоени от върховенството на Донда в дейност, която практикували от векове. Освен това група напредничави младежи, подочули нещо за протест, бяха поставили и бомба в института. За

късмет експлозията разруши само клозетите на няколко от етажите на сградата. Така си и останаха неремонтирани, понеже празните кокосови орехи, които според замисъла на местен рационализатор трябваше да функционират като поплавъци в клозетните казанчета, винаги потъваха. Предложих на професора да използва връзките си, за да набави необходимите части, но той заяви, че само голямата цел заслужава големи усилия.

Жителите на нашия квартал също организираха няколко антидондовски демонстрации, защото се страхуваха, че пускането на компютъра в действие ще предизвика лавина от магии по посока към университета, а следователно и върху тях, понеже магиите могат да не попаднат точно в целта. Професорът заповяда около сградата да се издигне висок стобор, върху който самият той изрисува тотемни знаци, предпазващи от уроки. Помня, че оградата струваше четири бъчви ракия.

Постепенно в информационните банки се събраха четиристотин и деветдесет милиарда бита магии, което в сварнетични единици се равняваше на двадесет терагигамагеми. Компютърът, изпълнявайки осемнадесет милиона операции в секунда, работи три месеца без прекъсване. Представителят на „Интернейшънъл бизнес машинс“ — инженер Джефрис, който присъстваше при включването му, смяташе Донда и всички нас за побъркани. А фактът, че професорът беше поставил блоковете памет върху специална чувствителна везна, докарана от Швейцария, провокира Джефрис да се изказва не особено добронамерено зад гърба му.

Програмистите бяха ужасно притеснени, понеже след толкова месеци работа компютърът не беше омагьосал дори мравка. Но Донда живееше в непрекъснато напрежение, не отговаряше на никакви въпроси и всеки ден ходеше да проверява как изглежда чертата, която писецът на везната рисуваше върху лентата на развиващата се ролка хартия. Естествено показалецът теглеше права линия, което доказваше, че компютърът не вибрира — впрочем, защо ли трябваше да вибрира? В края на месеца професорът започна да проявява сигнали на депресия — по три, а понякога и по четири пъти дневно ходеше до лабораторията, не отговаряше на телефонни обаждания и не докосваше трупащата се кореспонденция. Но на дванадесети септември се втурна в стаята ми блед и разтреперан, тъкмо когато се готвех да си лягам.

— Стана! — завика той от прага. — Вече е сигурно. Съвсем сигурно.

Признавам си, че се изплаших да не се е побъркал, толкова странна беше усмивката му. „Стана!“ — повтори той още няколко пъти.

— Какво е станало? — извиках аз.

Погледна ме като събуден от сън.

— Вярно, ти нищо не знаеш. Натезал е с една стотна от грама. Този проклет кантар е толкова нечувствителен! Ако имах по-добър, щях да го разбера още преди месец, а може би и по-рано!

— Кой е натезал?

— Не кой, а що. Компютърът. Банката на паметта. Нали знаеш, че материята и енергията имат маса. А информацията не е нито материя, нито енергия, но все пак съществува. Затова и тя трябва да има маса. Започнах да разсъждавам по този въпрос, когато формулирах закона на Донда. Защото какво значи, че безкрайно много информация може да въздейства пряко, без помощта на апаратура? Значи, че огромният ѝ обем ще се прояви направо. Досетих се за това, но не знаех формулата на еквивалентността. Какво си ме зяпнал? Казано с две думи — колко тежи информацията. Налагаше се да обмисля целия този проект. Длъжен бях. Сега вече знам. Машината стана по-тежка с една стотна от грама — толкова тежи вкараната в компютъра информация. Разбираш ли?

— Професоре — измърморих аз — как така, всички тези баяния, молитви, заклинания, единици МГС, тоест Магии на Грам и Секунда...

Замълчах, тъй като ми се стори, че плаче. Тресеше се, но се оказа, че се смее на глас. С пръсти изтри влагата от клепачите си.

— Какво друго можех да направя? — продължи вече поуспокоен.
— Разбери, информацията има маса. Всяка. Която и да е. Съдържанието няма никакво значение. Атомите също са еднакви, независимо дали се намират в камък или в моята глава. Информацията има тегло, но масата ѝ е безкрайно малка. Съдържанието на цялата енциклопедия тежи около милиграм. Затова ми беше необходим такъв компютър. Помисли си обаче — кой би ми го дал? Кой би ми поверил за половин година компютър на стойност единадесет милиона, за да го пълня с глупости, безсмислици и трици? С каквото и да е!

Още не можех да преодолеем изненадата си.

— Е... — казах аз неуверено, — ако работехме в сериозен научен център, в Института за перспективни изследвания или в Масачузетския технологичен институт...

— Ами! — изсмя се той. — Та аз нямах никакви доказателства, нищо, освен закона на Донда, който е обект на присмех! Ако не намерех компютър, щеше да ми се наложи да взема под наем... знаеш ли обаче колко струва един час работа на този модел? Само един час! А на мен ми трябваха месеци. И къде ли бих го докопал в Щатите! Там пред тези машини седят понякога тълпи футуролози, за да изчисляват вариантите на нулевия растеж на икономиката — това сега е модерно — та кой ли ще се занимава с измислиците на някакъв си Донда от Кулахари!

— Значи целият проект, всички тези магии са били излишни? Та ние прахосахме цели две години за събирането на материали...

Нетърпеливо сви рамене.

— Нищо не е излишно, когато е необходимо. Ако не беше този проект, нямаше да получим и пукната пара.

— Но нали Уабамоту, правителството, Бащата на Вечността очакват вълшебства!

— Ще ги имат, и то какви! Ти все още не знаеш... Слушай, това, че информацията притежава тегло, нямаше да е никаква сензация, ако не бяха последиците... Съществува критична маса информация, също както критична маса на урана, например. Приближаваме се към нея. Не ние, тука, а цялата Земя. Към нея се приближава всяка цивилизация, създаваща компютри. Развитие на кибернетиката е капанът, който Природата поставя пред Разума!

— Критична маса на информацията? — повторих аз.

— Та нали във всяка човешка глава има множество информации и ако взимаме предвид умна ли е или глупава...

— Не ме прекъсвай постоянно! Не казвай нищо, защото нищо не разбираш. Ще ти обясня чрез аналогии. Важна е наситеността, а не количеството на знанията. Както при урана. Неслучайно избрах това сравнение! Разреденият уран — в скалите, в почвата — е безвреден. За да експлодира, необходимо е да бъде изолиран и сгъстен. И тук е така. Информацията в книгите или в главите ни може да е в голямо количество, но си остава пасивна. Като разпръснатите частици уран. Тя трябва да бъде концентрирана!

— И какво ще стане тогава? Чудо?

— Ха, чудо! — изсмя се той. — Виждам, че наистина си повярвал в измислиците, които послужиха за претекст. Никакво чудо. Над критичната точка започва верижна реакция. *Obiit animus, natus est atomus*^[6]! Информацията изчезва, понеже се превръща в материя.

— Как така в материя? — учудих се аз.

— Материята, енергията и информацията са трите форми на масата — заобяснява търпеливо той. — Те могат да преминават една в друга съобразно определени закони. Нищо даром — така е устроен светът. Материята се превръща в енергия, енергията и материята са необходими, за да се получи информация, а информацията може да се трансформира обратно в тях, разбира се — не как да е. Над критичната маса тя ще изчезне като отнесена от вихъра. Това е бариерата на Донда, границата за нарастване на знанието... Което означава, че човек може да продължава да трупа познания, но само в разрежено състояние. Всяка цивилизация, която не се досети за това, сама влиза в капана. Колкото повече узнава, толкова повече се приближава към незнанието, към вакуума... Не е ли странно? И ти дори не предполагаш колко близко сме до прага! Ако нарастването продължи, след две години ще настъпи...

— Какво? Експлозия?

— Къде ти! Най-много слаб проблясък, който няма да навреди дори на муха. Там, където е имало милиарди бита информация, ще останат шепа атоми. Верижната реакция ще обиколи света със скоростта на светлината, като ще опустоши всички банки на паметта и компютрите, в които наситеността превишава милион бита на кубически милиметър, ще се получи еквивалентно количество протони и... празнота.

— Значи трябва да предупредим, да разгласим...

— Вече го направих, разбира се. Но напразно.

— Защо? Прекалено късно ли е?

— Не. Просто никой не ми вярва. Подобна новина трябва да изхожда от авторитет, а аз съм шут и измамник. Може би бих се справил с измамничеството, но с шутството няма да мога. Впрочем, не искам да лъжа — дори няма да се опитвам. В Щатите изпратих предварително съобщение, а в „Природа“ — тази телеграма...

Подаде ми черновата. „Cognovi naturam rerum. Lord’s countdown made the world. Truly yours Donda.“^[7]

При вида на моята огромна изненада професорът се усмихна иронично.

— Сърдиш ли ми се? Драги мой, аз също съм човек, затова каквото повикало, такова се обадило. Телеграмата е смислена, но те или ще я захвърлят в кошчето, или ще ѝ се присмееят. Това е моето отмъщение. Не се ли сецаш? Нали знаеш най-модерната теория за възникването на Космоса — Big Bang Theory^[8]? Как е възникнала Вселената? В резултат на експлозия! Какво е избухнало? Какво се е материализирало внезапно? Ето я Божията рецепта — да се отброява от безкрайността до нулата. Когато се стигне до нея, информацията се материализира чрез експлозия, съгласно формулата за еквивалентността. Така словото става плът, експлодирайки в мъглявини и звезди... от информацията се образува Космосът!

— Професоре, наистина ли така мислиш?

— Не мога да го докажа, но във всеки случай отговаря на закона на Донда. Не вярвам Бог да го е направил. Но някой все пак го е направил в предишната фаза... Може би няколко цивилизации, които са експлодирани едновременно, както понякога експлодира група свръхнови... А сега е наш ред. Компютризацията ще откъсне главата на цивилизацията, но деликатно...

Разбихах огорчението на професора, но не му вярвах. Струваше ми се, че е заслепен от преживените унижения. За съжаление имаше право. Дори ако вземем тази телеграма — той сам е виновен за недооценяването на неговото откритие.

Ръката ми изтръпна, а и глината се свършва, но трябва да продължа да пиша. Сред футурологичната шумотевица никой не обърна внимание на думите на Донда. „Природа“ мълчеше, споменаваха го само „Пънч“ и жълтата преса. Няколко вестника дори публикуваха откъси от неговото предупреждение, но научният свят не реагира. Умът ми не го побираше. Една нощ, когато осъзнах, че стоим пред ръба на пропастта, а нашите призови са като виковете на лъжливото овчарче, не се въздържах от горчиви слова. Упреквах професора, че сам беше надянал на лицето си маската на шут, компрометирайки собствените си изследвания с шаманска фасада.

Изслуша ме с онази подигравателна усмивчица, която напоследък не слизаше от лицето му. Впрочем може би беше нервен тик.

— Така изглежда отстрани — каза той накрая. — Ако магията е глупост, излязох извън рамките на глупостта. Не мога да ти кажа кога точно бляновете се превърнаха в хипотеза, защото самият аз не знам. Базирах се на нерешителността, това ти е известно. Моето откритие принадлежи на физиката, на онази, която никой досега не е забелязал, защото пътят ѝ минава през области, осмени и лишени от всякакви права. Защото трябваше да се започне от допускането, че словото *може* да стане плът, че заклинанието *може* да се материализира. Трябваше да се потопя в този абсурд, да сключа *забранени* съюзи, за да се озова на другия бряг — там, където, разбира се, съществуват еквивалентност на информация и маса. Тъй че трябваше да *се премине* през магията... Е, може би не беше задължително да организирам онези игри и забавления, но всяка моя крачка трябваше да бъде двузначна, подозрителна, еретична и годна за подигравки. И какво направих? Шутовска маска, привидно оправдание. Прав си — ако допуснах грешка, тя беше единствено в това, че не дооцених *глупостта*, която господства днес в *мъдростта*. В нашата епоха на опаковки е важен етикетът, а не съдържанието... Като ме нарекоха мошеник и измамник, господа учените ме изтласкаха в небитието, откъдето не мога да бъда чул, дори ако рева като йерихонска тръба. Колкото по-силен е ревът, толкова по-гръмогласен е смехът. В такъв случай на чия страна остана всъщност магията — нима техният жест на отхвърляне и проклинане няма магически характер? Напоследък за закона на Донда писа „Нюзуик“, преди това „Тайм“, „Шпигел“, „Експрес“ — не мога да се оплача от липса на популярност! Ситуацията е безизходна тъкмо защото ме четат всички и не ме чете никой. Кой още не е чувал за закона на Донда? Четат и си умират от смях: „Don't do it!“ Видя ли, зачитат се не резултатите, а пътят, по който се стига до тях. Съществуват хора, които са лишени от правото да правят открития, аз, например. Сега бих могъл да се закълна стократно, че проектът беше трагична маневра, може би не особено привлекателен, но необходим претекст, мога да се разкая и да се изповядам публично, но в отговор ще се чуе само смях. Не бях разбрал, че ако веднъж вляза в клоунадата, няма да мога да се измъкна

оттам. Единственото ми утешение е, че катастрофата и без друго е неотвратима.

Опитах се да протестирам, стигайки до крясъци. Трябваше да го направя, понеже приближаваше срокът за пускане в действие на голямата фабрика за семейни хеликоптери и жителите на Гурундувай, обзети от надеждата да притежават тези красиви машини, упорито и страстно установяваха всички нужни за тази цел отношения. Зад стената на моята стая се вихреше семейството на пощенския началник, заедно с поканените високопоставени чиновници, монтьори и продавачки и по усиливащата се връва можеше да се прецени силата на желанието за моторизация, обладало достопочтените хорица. Професорът извади от задния си джоб плоско шишенце „Уайт хорс“ и като наля уискито в стъклени чаши, рече:

— Пак се лъжеш. Дори ако светът бе повярвал на думите ми, все едно щеше да се наложи да ги провери. Учените щяха да седнат пред компютрите си и, проверявайки тази информация, да ускорят края.

— Тогава какво може да се направи? — извиках аз отчаяно.

Професорът повдигна глава към небето, за да изпие остатъка от течността в шишенцето, после го изхвърли през прозореца, погледна към стената, зад която кипеше и вреше от страсти, и заяви:

— Да се спи.

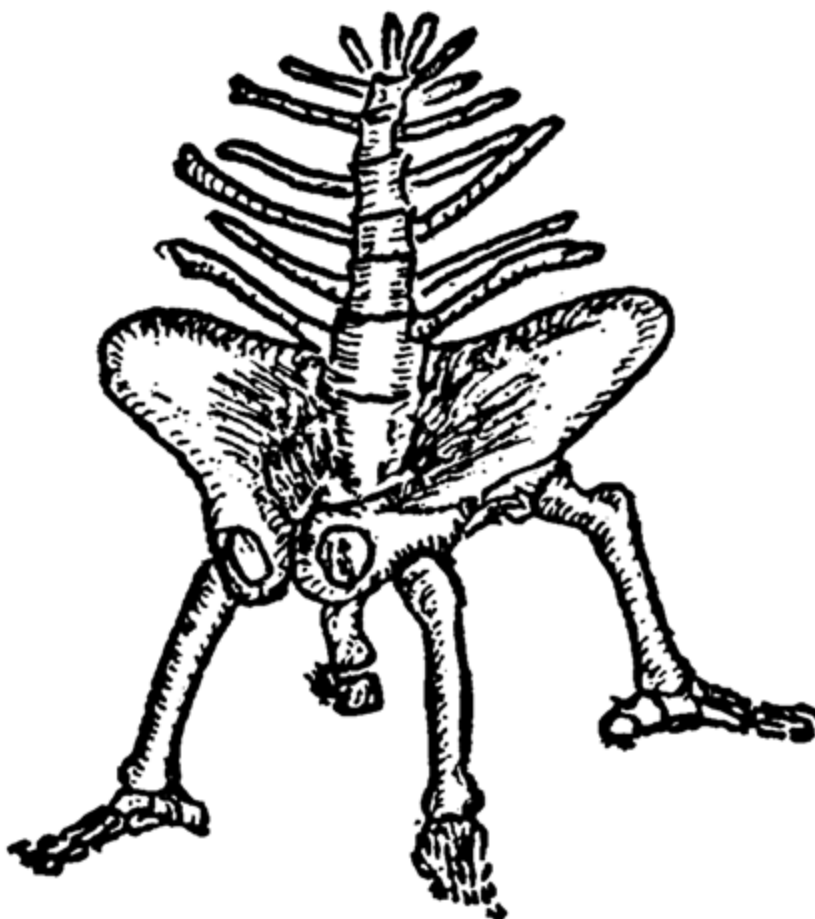
След като покиснах китката си в кокосово мляко, защото съвсем се беше схванала, продължих да пиша. Марамоту казва, че тази година дъждовният сезон ще настъпи рано и ще трае дълго. Все така съм сам, от времето, когато професорът тръгна за Лумиля да търси тютюн за лулата си.

С удоволствие бих прочел дори и стар вестник, но имам само чувал с книги за компютри и програмирането им. Намерих го в джунглата, когато се оглеждах за банани. Бяха останали само гнилите — хубавите, както обикновено, вече бяха изядени от маймуните. Озовах се близо до старото си обиталище, но горилата не ме пусна да вляза вътре, въпреки че изглеждаше още по-болнава. Мисля, че този чувал с книги е послужил като баласт за големия оранжев балон с надпис DRINK COKE, който преди месец прелетя над джунглата в южна посока. Изглежда сега се пътува с балони. На дъното на чувала намерих миналогодишен брой на „Плейбой“ и тъкмо го разглеждах, когато ме изненада Марамоту. Той се зарадва — голотата се смята за

проява на благоприличие, актовете предизвикват в него асоциации с едновременните добри нрави. Не се сетих, че като млад се е разхождал гол с цялото си семейство, затова мини и макси роклите, с които бяха започнали да се обличат черните хубавици, му се струваха плод на невероятна разюзданост и дегенерация. Попита ме какво става из големия свят, но аз не знаех, защото батерийките на транзистора ми се изтощиха. Докато радиото свиреше, слушах го по цели дни. Катастрофата настъпи точно така, както я беше предвидил професорът. Най-много пострадаха развитите страни. Та нали толкова библиотеки бяха компютризирани през последните години! Целият океан от мъдрост се изпари мигновено от всички тези ленти, кристали, феритни плочи и криотрони. Чувах задъханите гласове на говорителите. Провалът не беше еднакво болезнен за всички. Колкото по-високо се бе изкатерил някой по стълбицата на прогреса, толкова по-внезапно се срутваше от нея.

В Третия свят след краткотрайния шок настъпи еуфория. Вече нямаше необходимост да се напрягат, да се стремят да достигнат челните държави, да излизат от късите панталони и тръстикови полички, да строят градове, да се индустриализират и, най-вече, да се компютризират. Тук животът, който доскоро бе наситен с комикси, футуролози, оръдия, пречиствателни станции за отходни води и граници, се превърнаха в приятно гълоче, изпаднало в монотонността на вечната сиеста. Отново човек можеше да си намери лесно кокосови орехи, докато преди година те бяха недостъпни като стока за износ; войската сама са разотиде, тъй че понякога, обикаляйки из джунглата, се препъвах в противогази, униформи, раници и миномети, обрасли с лиани. Една нощ се събудих от експлозия — помислих си, че горилата се е самовзривила, но се оказа, че павианите са намерили сандък с тротилови шашки. А в Лумиля негърките с невъздържани въздишки на облекчение захвърлиха лачените обувки и дамските панталони, които ги запарваха жестоко; груповият секс също бе изоставен на минутата, понеже, щом като нямаше да има хеликоптери (естествено фабриката щеше да работи с компютри), бензин (рафинериите също бяха автоматизирани) и надпревара да се пътува, то тогава за какъв дявол бе всичко това? Сега вече никой не се срамуваше да нарича масовия туризъм Лудост на Белия Човек. В Лумиля беше станало много тихо. Истината е, че катастрофата съвсем не се оказа чак толкова зло. Сега

дори някой да застанеше с главата надолу, нямаше да се озове след час в Лондон, след два дни в Бангкок и след три в Мелбърн. Е, нямаше да може и какво от това? Без съмнение много фирми са фалирали. Казват например, че концернът IBM произвеждал понастоящем черни дъсчици и графити, но може би това е само шега. Стратегически компютри също вече няма, нито самонасочващи се бойни глави, нито изчислителни машини, няма подводна, наземна или орбитална война, информатиката обяви банкрут, борсите изпаднаха в треска, а на четиринадесети ноември бизнесмените скачали от прозорците на Пето авеню толкова начесто, че се сблъскавали във въздуха. Объркали се всички разписания на влакове и самолети, изчезнали данните за хотелските резервации, тоест хората в големите градове вече нямало защо да се притесняват дали да вземат самолет до Корсика, да тръгнат с кола, или пък да наемат такава чрез компютър, когато пристигнат; дали за три дни да посетят Турция, Месопотамия, Антилските острови, Мозамбик и, като добавка, Гърция. Интересно кой произвежда балоните? Сигурно предприемчиви занаятчии.

Без название

Последният балон, който наблюдавах през бинокълчето си, преди да ми го открадне една маймуна, имаше мрежа, изплетена от странно къси въженца, които приличаха на връзки за обувки. Може би и в Европа вече ходят боси? Изглежда напоследък дългите шнурове са били изработвани само от въжарски компютри.

Страх ме е дори да го спомена, но преди радиото да замлъкне, чух със собствените си уши, че доларът вече не съществувал. Издъхнал, бедничкият... Съжалявам само, че не можах отблизо да видя Преломния Момент.

Изглежда се е чуло едно слабо трас-прас, машинната памет за секунда се е превърнала в бяло поле, като мозък на новородено, а от информацията, преобразувана в материя, неочаквано възникнало малко Космосче. Универсумче, Вселенчица... Знанието, трупано с векове, се

превърнало в облаче атомен прах. От радиото научих как изглежда това микрокосмосче — толкова е малко и толкова затворено, че нищо не може да проникне вътре. От гледище на нашата физика то представлява олицетворение на нищото, по-точно Всегъсто, напълно Непроницаемо Нищо. Не поглъща светлината, не може да се разтяга, не може да бъде свито, разбито, издълбано, понеже се намира *извън* нашата Вселена, макар да е като че ли вътре в нея. Светлината се плъзга по заоблената му повърхност, хаотично движещите се елементарни частици го заобикалят и аз не разбирам твърдението на някои авторитети, че това, както Донда го нарича „Космосченце“, е Вселена, напълно равностойна на нашата, тоест съдържаща мъглявини, галактики, звездни облаци, а може би вече и планети със зараждащ се на тях живот. Следователно, може да се каже, че хората са повторили Генезиса, неволно и дори в противоречие с намеренията си, защото най-малко им се е искало да постигнат този резултат.

Когато Космосчето се роди, сред учените настъпи всеобща суматоха, поради непредвидените обстоятелства и едва когато един по един си спомниха предупреждението на Донда, започнаха да се надпреварват да му изпращат писма, апели, телеграми, въпроси, а също така някакви набързо издадени почетни дипломи. Тъкмо тогава обаче професорът си стегна куфарите и ме убеди да заминем в този граничен район, който той беше обиколил и харесал преди време. Помъкна със себе си кошмарно тежък куфар с книги — наложи се да го нося цели пет километра, когато бензинът свърши и джипката спря. От нея май вече нищо не е останало — заради павианите. Смятах, че професорът ще поиска да продължи научната си работа, за да положи основите, за възстановяването на цивилизацията, но нищо подобно. Донда ме учуди! Естествено влачехме със себе си много пушки, комплект инструменти, триони, гвоздеи, компаси, секири и други неща, чийто списък той беше изготвил, базирайки се на оригиналното издание на „Робинзон Крузо“. Беше взел обаче и „Природа“, „Физикъл ревю“, „Физикъл абстракт“, „Футурум“, както и папки, пълни с изрезки от вестници, в които се споменаваха законът на Донда.

Всеки ден след вечеря провеждаше Сеанс на Удоволствието или на Вендетата — с приглушен глас радиото предаваше най-пресните кошмарни новини, съпроводени с изказвания на знаменити учени и експерти, а професорът, пушейки лула с притворени очи, ме слушаше

как чета избрани специално за вечерта заядливи подигравки по адрес на закона на Донда, както и други инсинуации и обиди. Той собственоръчно ги бе подчертавал с червена химикалка й понякога ме караше да ги препрочитам многократно. Признавам си, че тези бдения бързо ми омръзнаха. Дали Големият ум не беше изпаднал във фиксация? Когато отказах да чета повече, професорът започна да си прави уж здравословни разходки из джунглата, докато не го заварих да рецитира на една поляна остроумни извадки от „Природа“ на групичка учудени павиани.

Напоследък той бе станал непоносим и въпреки това с носталгия чакам завръщането му. Старият Марамоту твърди, че Бвана Кубва няма да се върне, защото го е отвлякло Лошото Мзиму, магарето. Преди тръгване професорът каза две неща, които ми направиха голямо впечатление. Първо, че от закона на Донда произтича изводът за еквивалентността на всяка информация — независимо дали битовите познание са гениални или кретенски, за създаването на един протон са необходими сто милиарда. Следователно, както мъдрото, така и идиотското слово се превръща в материя. Този извод хвърля съвсем нова светлина върху философията на битието. Излиза, че манихейските гностици не са чак толкова вероотстъпници, за каквито ги представя Църквата. Нима е възможно Космосът, зародил се от артикулирането на хептилион глупости, по нищо да не се различава от Космоса, възникнал от произнесена мъдрост?

Забелязах също така, че професорът работи нещо нощем. С доста голямо нежелание накрая сподели, че пише „introduction to Svarnetics“, или „Inquiry into the General Technology of Cosmoproduction“^[9]. За съжаление взе ръкописа със себе си. Единственото, което запомних, е, че според него всяка цивилизация достига до прага на космосъздаването, защото свят създава както този, който е станал свръхгениален, така и онзи, който се е идиотизирал напълно. Така наречените бели и черни дупки, открити от астрофизиците, са местата, през които могъщите цивилизации са се опитвали да заобиколят бариерата на Донда или да я лишат от основание, но не са сполучили — за сметка на това самите те са изхвърчали от Вселената.

В първия момент ми се стори, че няма нищо по-велико от тази мисъл. Е, щом като Донда се бе заловил да пише методика и теория на

Генезиса! Въпреки това ще си призная, че по-силно ме развълнуваха думите му, казани през последната нощ преди да тръгне за тютюн. Пиехме кокосово мляко, ферментирало по рецепта на стария Марамоту — отвратителна помия, която консумирахме само защото бяхме положили усилия да я произведем (едно време не всичко беше лошо, уискито например), когато в един момент, плакнейки устата си с кладенчова вода, професорът каза: „Ийон, помниш ли деня, в който ме нарече шут? Виждам, че помниш. Тогава ти отговорих, че се превърнах в шут в очите на научния свят с измислянето на магическото съдържание за сварнетиката. Ако обаче вземеш под внимание не онова решение, а целия ми живот, ще забележиш кашата, чието име е Загадка.

Моята съдба е подреждала всичко с краката нагоре! Тя цялата се състои от погрешни случайности. По случайност съм се родил на тази земя. Поради грешка съм получил това име. Фамилията ми се дължи на недоразумение. В резултат на случайност създадох сварнетиката; сигурно разбираш, че телеграфистът е сбъркал ключовата дума, употребена от неизвестния ми, но незабравим Друфуту от кулахарските органи за сигурност! Още тогава бях убеден, че е така. Защо не се опитам да видя оригинала на телеграмата, да я коригирам, да я поправам, да я уточня? Ами! Направих нещо добро — подбрах дейност, отговаряща на тази грешка, която, както виждаш, придоби известно значение! И как така един сбъркан човек със случайна кариера, попаднал сред африканската бъркотия, изведнъж открива от къде се е взел светът и какво ще стане с него? Не, драги! Прекалено много гафове! Твърде много за една разумна обосновка! Не това, което виждаме, трябва да бъде преустроено, необходима е друга гледна точка. Вземи еволюцията на живота. Преди милиарди години са възникнали праамебите, нали? Какво са умеели? Да се повтарят. По какъв начин? Благодарение на постоянството на наследствените особености. Ако наследствеността беше наистина безпогрешна, до ден-днешен на земята нямаше да съществува нищо друго, освен амеби. А какво е станало? Ами, стигнало се до грешки. Биолозите ги наричат мутации. Но какво е мутацията, ако не сляпа случайност? Недоразумение между родителя-предавател и потомъка-приемател. По образ и подобие свое, да... ама неточно! Изопачено! И понеже подобие то постоянно е било нарушавано, възникнали са трилобитите,

гигантозаврите, секвоите, дивите кози, маймуните и ние. От сблъсъка на нехайства и препъвания, но нали същото се е случило и с моя живот. Родил съм се поради недоглеждане, случайно попаднах в Турция, след което съдбата ме запокити в Африка... Е, вярно, опитвах се да се боря, както плувецът се бори с вълната, но тя беше тази, която ме носеше, не аз я направлявах... Разбираш ли? Недооценихме, драги, историческата роля на грешката като фундаментална категория на Битието. Недей да мислиш като манихеец! Според тази школа Бог създава порядъка, а Дяволът постоянно му пъха прът в колелата. Не е така! Ако се сдобия с тютюн, ще напиша недостигащата във философските книги последна глава, а именно — антология на Апостазията, тоест теория на битието, която ще се базира на грешката, понеже грешка върху грешка се наслагва, в грешка се превръща, грешка поражда, докато тегленето на жребия стане Жребий на Света.“

Като каза това, той взе някои дреболии и пое през джунглата, а аз останах да чакам завръщането му с последния брой на „Плейбой“ в ръка, от чиято корица ме гледа сексбомба, обезоръжена по закона на Донда — гола като истината.

[1] Не правете това! (англ.). — Б.ред. ↑

[2] Сигурна е само майката, (лат.) — Б.пр. ↑

[3] „Бихте ли станали професор по сварнетика в Кулахарския университет за десет килодолара годишно отговорете моля незабавно полковник Друфуту Ламблійска Бамблійска Драмблійска полиция за сигурност“ (англ.). — Б.пр. ↑

[4] В изображение (лат.). — Б.пр. ↑

[5] Тъмна супа се поднася при отказ на предложение за женитба. — Б.пр. ↑

[6] Умира духът, роденият е неделима частица, (лат.) — Б.ред. ↑

[7] Предстартовото броене на Бог създаде света. Искрено — ваш Донда. (англ.) — Б.ред. ↑

[8] Теорията за Големия взрив (англ.). Б.ред. ↑

[9] „Въведение в сварнетиката“ или „Изследване на Общата технология на космосъздаването“ (англ.). — Б.ред. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.